

कार्भेगाव शलक्षण संस्थेचे

आर्टस् अँड कॉमर्स कॉलेज

आष्टा

अर्थशास्त्र विभाग

बँक (Bank)

प्रा. श्रिमता पाटील

बँक अधिकोष पतपेठी (Bank)

बँक : अर्थ व्याख्या

प्रास्ताविक

इटालियन Banco या शब्दापासून Bank

१. डॉ. एच. एल. हार्ट : “आपल्या दैनंदिन व्यवहारात ठेवीदारांकडून किंवा ठेवीदारांकडून चालू खात्यावर पैशाचा स्वीकार करते आणि त्यांच्या आदेशानुसार पैसे परत करते अशी व्यक्ती किंवा संस्था म्हणजे बँक होय ”
२. प्रा. रेअर्स : “ जी व्यक्ती किंवा संस्थेकडून लोक कर्जे काढतात व आपले सामान्य व्यवहार पार पाडण्यासाठी अशी कर्जे मान्य करतात त्या व्यक्ती किंवा संस्थेला बँक असे म्हणतात.”
३. RBI : “अग्रिमे देण्याकरिता किंवा गुंतवणूकीच्या उद्देशाने ठेवीदारांकडून त्यांच्या मागणीनुसार किंवा धनादेश धनाकर्ष किंवा इतर प्रकारे परत करण्याच्या अटीवर पैसे स्वीकारणारी संस्था म्हणजे बँक होय ”

बँक अधिकोष पतपेठी (Bank)

बँकेची कार्य (Functions of Bank)

बँकेची प्राथमिक कार्य (Primary Functions of Bank)

१. ठेवीचा स्वीकार करणे (Accepting Deposits)

१. चालू ठेवी (Current Deposits)
२. बचत ठेवी (Saving Deposits)
३. मुदत ठेवी (Fixed Deposits)
४. आवर्तक ठेवी (Recurring Deposits)

२. कर्ज देणे (Advancing of Loans)

१. कर्ज (Loans)
२. रोख कर्ज (Cash Loans)
३. अधिकर्ष शकलत (Overdraft Facility)
४. हुंडया वटविणे (Discounting of Bills)
५. पतनिर्मिती करणे (Credit Creation)

बँक अधिकोष पतपेठी (Bank)

बँकेची कार्य (Functions of Bank)

बँकेची दुय्यम कार्य (Secondary Functions of Bank)

१. प्रतिनिधी म्हणून कार्य (Agency Services)

१. खातेदाराचे पैसै वसूल करणे Collection of money
२. भाग व कर्जरोख्यांची खरेदी विक्री Purchase and sale of Shares securities
३. विश्वस्त म्हणून कार्य as trusty
४. पैसै पाठविणे Transfer of Money
५. खातेदाराचा प्रतिनिधी Customers Agent

२. सेवा कार्य (Utility Services)

१. प्रवासी धनादेश देणे Travellers Cheque
२. आकडेवारीचे संकलन करणे To Collect Statistical Information
३. मौल्यवान वस्तूंचा सांभाळ करणे Safety Locker facility
४. विदेशी व्यापारात मदत करणे To Help in External Trade
५. हमीपत्र देणे Underwriting
६. गुंतवणुकीबाबत मार्गदर्शन करणे To Advice for Investment

बँक अाधिकोष पतपेठी (Bank)

पतनिर्मिती करणे (Credit Creation)

१. विधिग्राह्य चलन **Currency /Legal Tender Money**
२. पतपैशा **Credit Money**
३. प्राथमिक ठेवी **Primary Deposits**
४. व्युत्पन्न ठेवी हुय्यम ठेवी **Derivative Deposits**

पतनिर्मितीचे मार्ग Souress of Credit Creation

१. कर्ज Loans
२. अल्पभूचना कर्जे
३. हुंडया वटविणे
४. इतर गुंतवणूक

बैंक अधिकोष पतपेठी (Bank)

पतनिर्मिती करणे (Credit Creation)

पतनिर्मितीची प्रकिया Process of Credit Creation

ग्राहक	बैंक	ठेव	रोख रक्कम	कर्ज	कर्जदार
अ	किसान	१०००	१००	९००	ख
ख	विकास	९००	९०	८१०	क
क	जनता	८१०	८१	७२९	ड
ड	रयत	७२९	७३	६५६	इ

एकूण ठेवी $१००० + ९०० + ८१० + ७२९ = ३४३९$

एकूण कर्जे $९०० + ८१० + ७२९ + ६५६ = ३०९५$

पतपैशा $३४३९ - १००० = २४३९$

बैंक अधिकोष पतपेठी (Bank)

पतनिर्मिती करणे (Credit Creation)

बैंकांची पतनिर्मितीची क्षमता **Credit Creation Capacity of Banks**

0

TD = -----

R + L + U

TD एकूण ठेवी **Total Deposit**

0 प्रारंभीच्या एकूण ठेवी **Initial Total Deposit**

R रोख राखीव निधीचे प्रमाण **Cash Reserve Ratio**

L वैधानिक रोखतेचे प्रमाण **Statutory Liquidity Ratio**

U बैंकांकडील पडून अशलेला निधी

बँक अधिकोष पतपेठी (Bank)

पतनिर्मिती मर्यादा (Limitations Credit Creation)

१. देशातील एकूण चलनपुरवठा Money Supply
२. बँकविषयक सवयी Banking Habits
३. लोकांची रोकड पसंती Liquidity Preference of People
४. बँक सुविधाची उपलब्धता Banking Facility
५. रोख राखीव निधीचे प्रमाण Cash Reserve Ratio
६. योग्य तारणाची उपलब्धता Proper Securities
७. समाशोधन गृहाची सुविधा Clearing House
८. चलनविषयक धोरण Monetary Policy
९. व्यापारचक्राची स्थिती Trade cycle Situation
१०. व्यापार व उद्योगांचा विकास Development of Trade & Industry
११. राजकीय स्थिती Political Situation
१२. मानसशास्त्रीय घटक Psychological Factor

बैंक अधिकोष पतपेठी (Bank)

ताळेखंदे (Balance Sheet)

दायित्व Liabilities	मालमत्ता ऐवज Assets
भांडवल Capital	
अधिकृत भांडवल Authorised Capital	
विक्रीत काढलेले भांडवल Issued Capital	
विकलेले भांडवल Subscribed Capital	
पडल भांडवल Paid up Capital	
राखीव निधी Reserve Fund	
ठेवी Deposits	
इतर बँकांकडून घेतलेली कर्जे Borrowings from other banks	
देणी असलेली बिले Bills Payable	
पडलीसाठी आलेली बिले Bills for Collection	